

золотий металевий пасок на колодці, а знак 2-го класу був без емалей, а на колодці – один золотий пасок»²¹.

17 липня 2004 р. у Львові під час конференції, присвяченої 60-річчю УГВР, демонстрували бойові нагороди УПА, які походили з архіву віце-президента УГВР о. І. Гриньоха. Серед них були два Золоті хрести бойової заслуги 1-го класу з однією зіркою-ромбом. Цей діяч ЗП УГВР мав безпосередній стосунок до виготовлення нагород УПА 1951 р. в Німеччині. Йому вдалося замовити хрести УПА одній з приватних німецьких майстерень²². Тому можна стверджувати, що ці Золоті хрести бойової заслуги 1-го класу з однією зіркою-ромбом мають первинний вигляд.

«Десь в архівах Закордонного Представництва УГВР в Мюнхені мусить знаходитися документація виготовлення цих Хрестів, тобто проекти, контракт з фірмою виготовлення і т.д... І аж тоді маючи доступ до цих матеріалів можна з цілковитою певністю ствердити правдивість розположення ромбів, чи їхню помилку»²³, – висловлює свою думку Ярослав Семотюк. Віднайдення цих документів у майбутньому має поставити всі крапки над «і» у вивченні цього питання.

²¹ Табачник Д. *Нагороди України*. – Київ, 1996. – Т. 1. – С. 169.

²² Музичук С. *Нагороди УПА // Рукопис статті з приватного архіву автора.*

²³ Семотюк Я. *З приватного листа до автора. Торонто. 06.11.2005 р.*

Андрій СОВА

СЛОБОДЯНЮК М. ВІЙСЬКОВА СИМВОЛІКА УКРАЇНИ. ВІДРОДЖЕННЯ З ПОПЕЛУ. – НАКЛАДОМ АВТОРА, 2005. – 144 С.

Книжку Михайла Слободянюка¹ присвячено дослідженню такого явища у Збройних силах України як поява і розвиток комплексу нарукавних емблем об'єднань, з'єднань, частин, закладів та установ. Загалом праця складається з п'яти розділів. Перший, другий та третій розділи мають важливе значення для дослідників українського визвольного руху.

У першому розділі (с. 6–15) автор торкається теоретичного аспекту військової символіки. Розділ складається з трьох підрозділів. У першому підрозділі проаналізовано терміни «символ» та «знак». У другому підрозділі дослідник ділить військову символіку на п'ять великих груп: 1) військова емблематика; 2) військова вексилологія; 3) військова геральдика; 4) військова фалеристика; 5) військова сфрагістика. Третій підрозділ присвячено поняттям «емблема» («відзнака»), «шеврон», «нарукавна нашивка», «нарукавний знак», «розпізнавальний знак». У розділі наведено численні ілюстрації. Так, на пояснення військової вексилології автор серед іншого наводить як приклад зображення прапора Легіону Українських січових стрільців, а у зв'язку з військовою фалеристикою – зображення Ордена (Лицарів) Залізного хреста Армії Української народної республіки (перший випуск), який встановив і затвердив 19 жовтня 1920 р. Головний Отаман Військ УНР Симон Петлюра для всіх учасників Першого зимового походу (6 грудня 1919 р. – 6 травня 1920 р.) під командуванням генерал-полковника Михайла Омеляновича-Павленка, та Золотого хреста бойової заслуги Української Повстанської Армії².

¹ Слободянюк Михайло Васильович – полковник запасу Збройних сил України. Віддав службі в армії 35 років. Чимало часу присвятив розробці та втіленню в життя сучасної символіки частин української армії. До звільнення з лав Збройних сил (2004 р.) працював секретарем комісії Західного оперативного командування з питань військової символіки. Член Українського геральдичного товариства, куратор секції військової емблематики та уніформології. Досліджує військову символіку Збройних сил України та армій інших країн ХХ–ХХІ ст. У науковому доробку М. Слободянюка понад 20 публікацій.

² Про це детальніше див.: Семотюк Я. *Українські військові відзнаки. Ордени, хрести, медалі та нашивки*. – Торонто, 1991. – С. 5, 6, 31.

Другий розділ (с. 16–41) подає коротку історію та ілюстрації військових нарукавних емблем армій світу, зокрема американської, британської, німецької, французької, італійської, шведської, японської та польської.

Третій розділ (с. 42–55) присвячено сучасній військовій нарукавній емблематиці України. Однак у ньому також згадано нарукавні знаки Української галицької армії (с. 44) та Української Повстанської Армії (с. 45).

Четвертий (с. 56–101) та п'ятий (с. 102–135) розділи висвітлюють історію та символіку 40-х–90-х рр. ХХ ст., відповідно, 66-ї гвардійської механізованої Полтавсько-Буковинської орден Червоного прапора дивізії та 15-ї окремої гвардійської механізованої Єнакієвсько-Дунайської орден Червоного прапора бригади.

Очевидно, що назване дослідження не дає відповідей на всі запитання, але, без сумніву, її поява важлива для розуміння символіки українських збройних формувань у ХХ ст. Ця тематика, на жаль, сьогодні ще мало досліджена і потребує ґрунтовного вивчення та аналізу. Її дослідження дасть можливість по-новому поглянути на український визвольний рух та простежити його особливості, а також сприятиме розробці сучасної військової символіки.

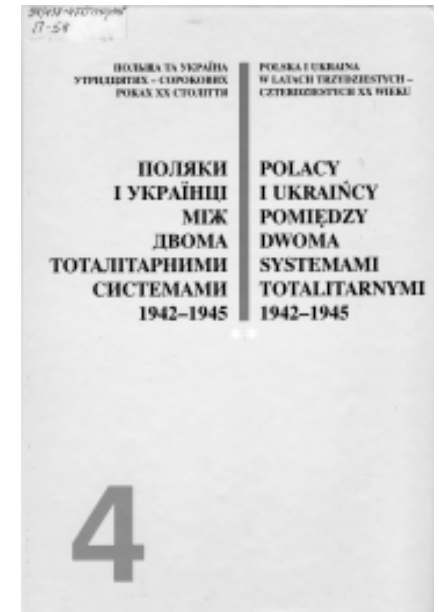
Роман ГРИЦЬКІВ

НА ШЛЯХУ ДО ПРАВДИ ТА ПОРОЗУМІННЯ

Торік у світ вийшов черговий, четвертий том українсько-польського двомовного збірника документів «Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спецслужб», присвячений темі «Поляки та українці між двома тоталітарними системами 1942–1945». Його науковими редакторами стали знамі історики Гжегож Мотика та Юрій Шаповал¹.

Поява нового тому відомої серії стала, безперечно, важливою подією в історичній науці, адже сьогодні це видання є одним із небагатьох, де публікують передовсім раніше засекречені матеріали. Крім цього, присвячені болючій та дискусійній проблемі українсько-польського конфлікту, ці томи стали значним кроком у напрямку до тверезого та об'єктивного аналізу історії обох народів.

У двох частинах збірника, які разом налічують понад півтори тисячі сторінок, було представлено здебільшого матеріали з фондів Державного архіву Служби безпеки України та частково – Бюро

¹ До цього часу вийшли такі збірники: *Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спецслужб / Упор. З. Гайовнічек, П. Кулаковський, М. Купецька та ін. – Варшава–Київ, 1998. – Т. 1: Польське підпілля 1939–1941. Львів–Коломия–Золочів. – 1040 с.*; *Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спецслужб / Наук. ред. Є. Тухольський, Ю. Шаповал. Упор. З. Гайовнічек, С. Кокін, П. Кулаковський та ін. – Варшава–Київ, 2000. – Т. 2: Переселення поляків та українців 1944–1946 – 1038 с.*; *Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття. Невідомі документи з архівів спецслужб / Упор. З. Гайовнічек, П. Кулаковський, М. Купецька та ін. – Варшава–Київ, 2004. – Т. 3: Польське підпілля 1939–1941. Від Волині до Покуття. – 1042 с.*